

N:o 48.

Ank. till Riksd. kansli den 19 mars 1909, kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afskrifning i kronoräkenskaperna af kronans fordran på grundränta för Trysunda fiskehamn i Nätra socken af Västernorrlands län.

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 29) af den 5 februari 1909 har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att besluta, att kronans fordran på grundränta för Trysunda fiskehamn, 7,498 kronor 49 öre, hvilken fordran såsom uppbördsrest i kronoräkenskaperna balanseras, skall i samma räkenskaper afskrifvas.

Till ofvanberörda statsrådsprotokoll har departementschefen i ärendet anfört följande:

»I öfverensstämmelse med Rikets Ständers beslut den 23 september 1854 medgaf Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 30 december 1856, att Nätra och Själevads socknemän finge till skatte lösa det inom Västernorrlands län belägna kronofisket vid Trysunda hamn med därtill hörande skär, holmar och fiskevatten — en lägenhet, som i jordeboken finnes upptagen under benämningen Trysunda fiskehamn — mot erläggande af viss skatteköpeskilling och annan afgift, hvarom nu icke är fråga, samt med förpliktelse att framgent årligen utgöra den ränta,

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 4 Saml. 1 Afd. 31 Häft. (N:o 48.)

som, enligt grunderna i nådiga kungörelsen den 11 maj 1855 angående de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling, motsvarade 94 tunnor saltad strömming.

Sedan i följd häraf kammarkollegium, efter det berörda skatteköpafgifter blifvit erlagda, den 28 april 1857 utfärdat skattebref för socknemännen å omförmälda fiske med därtill hörande lägenheter, anhöllo socknemännen år 1865 hos Kungl. Maj:t, att fisket måtte, mot skatteköpeskillings återbekommande, få till kronan afträdas eller ock räntan i viss angifven ordning nedsättas. Till stöd för denna framställning anförde socknemännen, att vid den i enlighet med bestämmelsen i förberörda nådiga bref verkställda förvandling af räntan det befunnits, att 94 tunnor saltad strömming motsvarade 994 centner 20 skålpund hö. Detta räntebelopp hade till följd af inträffad stegring i markegångspriset å sistnämnda persedel tillskyndat socknemännen en betydlig förlust, hvilken, i mån som densamma ökades genom en befarad ytterligare stegring i markegångspriset å artikeln hö, slutligen skulle öfverstiga allmogens förmåga att bära.

Efter det i anledning häraf nådig proposition om nedsättning i räntan för fisket aflåtits till 1867 års riksdag, medgaf Riksdagen, enligt skrifvelse den 4 april samma år, att räntan för fisket finge från och med år 1868 nedsättas till ett mot 94 tunnor strömming efter medelpriset för de tjugu sista åren svarande belopp af hårdvallshö; och fastställde därefter kammarkollegium genom utslag den 23 december 1867 samma ränta, att från och med år 1868 utgöras, till 719 centner 40 skålpund hö och 31 öre i penningar. På grund af nådiga förordningen den 23 juli 1869 angående förändring af grundräntor och kronotionde omsattes ifrågavarande ränta sedermera i penningar att från och med år 1871 utgå med 1,597 kr. och 38 öre.

Genom köperef den 4 oktober 1873 försälde Nätra och Själevads socknemän fiskelägenheten till fiskaren Olof Törnqvist. Sedan denne underlätit att till kronan erlagga den stadgade räntan för åren 1874 och 1875, togs fiskelägenheten, Törnqvists enda utmättningsbara tillgång, i mät, och blef å exekutiva auktioner den 27 november 1875 samt den 8 januari och den 18 mars 1876 utbjuden till försäljning, utan att dock något anbud å lägenheten afgafs. Med anmälan härom samt med tillkännagifvande att någon köpare med skyldighet att utgöra den å fisket åsatta ränta antagligen icke kunde påräknas, begärde därefter Kungl. Maj:ts befallningshafvande hos kammarkollegium föreskrift, huru med fisket för framtiden borde förfaras, och hemställde

med anledning häraf kollegium i underdånig skrifvelse den 11 juli 1878, att ifrågavarande fiskelägenhet måtte få vid utsatt förnyad auktion för kronans räkning inköpas till ett pris, ej öfverstigande kronans till förmånsrätt framför inteckningshafvare berättigade fordran hos ägaren, och att lägenheten finge med afskrifning af dess ränta för kronans räkning i vanlig ordning utarrenderas. Sedan denna framställning den 9 augusti 1878 bifallits, har lägenheten, som icke besvärades af någon inteckning, å offentlig auktion den 12 mars 1879 af kronan inköpts för en summa af 470 kronor, till hvilket belopp lägenheten med tillydenheter jämte ett å hamnplatsen uppfördt bönehus blifvit värderad.

Redan år 1877 hade emellertid förbemälde Olof Törnqvist aflidit utan att efterlämna några tillgångar. Hans stärbhusdelägare, som där-efter inträdt såsom ägare af fiskelägenheten, hafva icke veterligen sökt och vunnit urarvfvaformån, i följd hvaraf de alltjämt svarade för kronans fordran för den under åren 1874—1878 oguldna fiskeräntan, som — efter afdrag för år 1877 af de till 488 kronor 91 öre uppgående försäljningsmedlen för i mät tagna naturapersedlar, hvilka utgjorts för det af Törnqvist under ett år till annan person utarrenderade fisket, samt med tillägg af 50 öre, som af någon anledning påförts lägenheten utöfver räntan för år 1874 — blifvit i räkenskaperna debiterad med 7,498 kronor 49 öre, hvilket belopp allt fortfarande såsom uppbördsrest i räkenskaperna balanseras.

Af Törnqvists stärbhusdelägare afledo hans hustru Märta Sofia Jonsdotter år 1890, dottern Anna Märta år 1882 och hennes man P. G. Söderberg år 1901, enhvar utan att efterlämna utmättningsbara tillgångar. Återstående stärbhusdelägare voro sönerna Jonas Törnqvist och Olof Törnqvist, båda arbetare, äfvensom döttrarna Sara Kristina, gift med arbetaren J. Norlund, och Katarina Sofia, gift med sjömannen N. O. Östman. Samtliga stärbhusdelägare hafva upprepade gånger sökts för kronans fordran men hvarje gång befunnits sakna tillgångar till gäldande af hela eller någon del af samma fordran, änkan Törnqvist sista gången år 1889, makarna Söderberg åren 1879, 1880 och 1881 och mannen Söderberg sista gången år 1896 samt öfriga stärbhusdelägare senast år 1903.

Den 28 oktober 1905 anhöll kronofogden i Norra Ångermanlands öfre fögderi R. Westman hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län om afskrifning ur fögderiets kronoräkenskaper af meranämnda fordran eller om vidtagande af åtgärder, som för afskrifning kunde vara nödiga. På denna framställning meddelade Kungl. Maj:ts

befallningshafvande utslag den 13 december 1905, däri Kungl. Maj:ts befallningshafvande, under återopande af nådiga förordningen den 11 december 1830 angående behandlingen af extra ordinarie afskrifningsfrågor och anmärkningsmål, funnit godt föreskrifva, att ifrågavarande grundränta skulle uti specialräkningen för fögderiet afskrifvas. Till stöd för utslaget anförde Kungl. Maj:ts befallningshafvande ej mindre här ofvan omförmälda omständigheter rörande fiskelägenhetens tagande i mät år 1875, dess inköpande af kronan år 1879, makarna Törnqvists medellöshet vid deras frånfälle och de upprepade resultatlösa utmätningförsök, som under flera decennier ägt rum, än äfven att stärbhusdelägarna vore i den ställning, att någon utsikt till utbekommande hos dem af större eller mindre del af den resterande grundräntan icke förefunnes, samt att alla åtgärder, som bort ske för räntans uttagande, blifvit vidtagna, vid hvilket förhållande förlusten icke heller kunde tillskrifvas uraktlåten tillsyn hos vederbörande.

Sedan Kungl. Maj:ts befallningshafvandes berörda utslag underställts kammarrättens pröfning, har emellertid kammarrätten genom utslag den 25 maj 1906, vid det förhållande att Olof Törnqvists ännu lefvande barn, såvidt handlingarne utmärkte, vore ansvariga för betalningen af ifrågakomna ränta samt kronans ofvan omförmälda fordran alltså icke kunde anses förlorad, funnit den sökta afskrifningen icke, emot innehållet af stadgandena i nådiga förordningen den 11 december 1830, kunna beviljas.

Häröfver har nu kronofogden Westman i underdånighet anført besvär med yrkande om bifall till sin hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande gjorda afskrifningsansökning, hemställande kronofogden Westman, att, därest besvären icke kunde bifallas, Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen, att afskrifning af kronans ifrågakomna fordran måtte få äga rum.

På grund af nådig remiss har kammarrätten efter advokatsfiskalsämbetets hörande den 26 juli 1906 afgifvit underdånigt utlåtande öfver besvären och därvid allenast återopat öfverklagade utslagets innehåll.

I därefter infordradt underdånigt yttrande af den 2 maj 1907 har statskontoret anført, bland annat, följande.

På sätt framginge af det handlingarna bifogade utdrag af protokollet vid förutnämnda auktionsförrättning å fiskelägenheten den 18 mars 1876 liksom äfven af kammarkollegii underdåniga skrifvelse den 11 juli 1878 syntes anledningen till att lägenheten oaktadt förnyade auktioner icke kunde försäljas, helst intet enda anbud å densamma blifvit gjordt, vara att söka i den fisket åsatta höga räntan. Att

denna ränta vore högre än lägenheten kunnat bära bestyrktes, förutom af det förhållandet att vid den auktion, då lägenheten inköptes af kronan, densamma, oaktadt den ej varit af någon inteckning besvärad, betingade ett pris af endast 470 kronor, äfven däraf, att vid sedermera skeende utarrendering den arrendesumma, kronan erhållit för lägenheten, belöpte sig till, i jämförelse med den förut åsatta räntan, så låga belopp, nämligen för åren 1879 och 1880, för hvilka år utarrendering verkstälts af Kungl. Maj:ts befallningshafvande på grund af kammarkollegii skrivelser den 7 maj och den 29 oktober 1879, till respektive 500 kronor och 405 kronor, samt för åren 1881—1895, för hvilken tid lägenheten utarrenderats genom kammarkollegii försorg, enligt kontrakt af den 29 december 1880, till 600 kronor jämte en städja af 1,005 kronor, som vid tillträdet på en gång erlades. Härvid syntes äfven böra framhållas, att kammarkollegium, efter inhämtande af yttrande från dåvarande tillförordnade fiskeriintendenten R. Lundberg, genom beslut den 27 oktober 1880 för arrendets utbudande å auktion för sistnämnda arrendeperiod fastställt ett minimiarrende af 300 kronor och ett maximiarrende af 600 kronor. För innevarande arrendeperiod, omfattande tiden 1896—1911, utginge arrendet med 515 kronor.

I denna omständighet, räntans oskäligen höga belopp, syntes således böra sökas anledning till att de personer, från hvilka lägenheten utmättes, icke gittat gälda räntan, hvilken varit bestämd till nära 1,600 kronor för år.

Med hänsyn härtill och då det förhållande, att vederbörande stärbhusdelägare efter fiskaren Olof Törnqvist icke sökt urarfva förmån, icke syntes böra tillmätas den betydelse, att på grund däraf en kronans fordran skulle allt framgent vidmakthållas, samt då vidare de personer, som nu vore betalningsskyldiga, enligt hvad handlingarna utvisade, saknade alla utmätningsbara tillgångar och någon utsikt ej heller för framtiden syntes finnas att af dessa fattiga arbetarefamiljer utbekomma denna delvis nu mera än trettio år gamla fordran, ansåge statskontoret, att ifrågakande fordran borde ur kronans räkenskaper afskrifvas.

I gemensamt underdånigt utlåtande den 18 september 1900 angående af Riksdagen gjord framställning om ändring i gällande bestämmelser om afskrifning af kronans utestående fordringar hade emellertid statskontoret och kammarrätten uttalat såsom sin uppfattning, att enligt bestämmelserna i nädiga förordningen den 11 december 1830 ingen statsverkets fordran finge ur vederbörande verks räk-

skap afskrifvas, med mindre hvarje möjlighet till fordringens utbekommande befunnes vara utesluten och fullständig utredning sålunda föreläge därom, att verklig förlust för statsverket uppstått. Ett strängt tillämpande af denna tolkning af författningen uteslöte tydligen möjligheten att ur kronans räkenskaper afskrifva en fordran, så länge någon betalningsskyldig ännu vore i lifvet; och då de genom nådiga kungörelsen den 3 maj 1901 angående viss ändring i nyssnämnda nådiga förordning meddelade föreskrifter, åsyftande att bereda en vidsträcktare möjlighet till afskrifning af kronans utestående fordringar, icke gällde fordringar, hvilkas kapitalbelopp öfverstege 300 kronor, måste följaktligen kammarrättens öfverklagade utslag anses författningssenligt grundadt.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer statskontoret, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen, att ifrågavarande fordran finge i kronans räkenskaper afskrifvas.

Slutligen har kammarkollegium den 26 maj 1908 afgifvit infor-dradt underdånigt utlåtande, däri kollegium förklarar sig instämma i statskontorets berörda hemställan.

Såsom af den lämnade utredningen framgår, hänför sig kronans förevarande fordran, 7,498 kronor 49 öre, till oguldna räntor för Trysunda fiskehamn dels för den tid af åren 1874—1877, då Olof Törnqvist ägde fiskelägenheten, dels ock för tiden därefter till 1878 års utgång, då lägenheten innehades af Olof Törnqvists stärbhusdelägare. Stärbhusdelägarna, hvilka icke synas hafva gjort sig urarfva, svarade alltså vid kronans inköp af fiskelägenheten år 1879 för omförmälda räntebelopp. Under sådana förhållanden och då kronans fordringsanspråk mot de af stärbhusdelägarna ännu lefvande allt fortfarande hållits vid lif, lärer, såsom statskontoret jämväl framhållit, kronans förevarande fordran icke kunna, med tillämpning af de i nådiga förordningen den 11 december 1830 angående behandlingen af extra ordinarie afskrifningsfrågor och anmärkningsmål för afskrifning af dylik fordran meddelade bestämmelser, i kronoräkenskaperna afskrifvas. Kronofogden Westmans talan, i hvad den innefattar besvär kammarrättens ifrågavarande utslag, torde därför icke förtjäna afseende.

Om en afskrifning af kronans omförmälda fordran sålunda icke författningssenligt kan vidtagas, synas mig dock åtgärder böra vidtagas, för att samma fordran må varda ur kronoräkenskaperna afförd. Att döma af de många resultatlösa utmätningförsöken hos Olof Törnqvists stärbhusdelägare torde utsikterna att af dem utfå kronans fordran i

hvarje fall vara ganska ringa. Men äfven om möjlighet framdeles skulle yppa sig att vid fortsatta försök i samma syfte helt eller delvis indrifva ifrågavarande räntebelopp, torde det likväl vid de i ärendet upplysta förhållandena näppeligen böra ifrågakomma att med begagnande af stärbhusdelägarnas efter Olof Törnqvist uraktlåtenhet att göra sig urarfva hos de ännu lefvande uttaga ett räntebelopp, som, på sätt statskontoret närmare framhållit, i och för sig måste anses oskäligt högt i förhållande till ränteobjektets eller fiskelägenhetens afkastning. I anledning af sistberörda omständighet anser jag, att det icke heller i afseende å vidmakthållandet af kronans fordringsanspråk skäligen kan göras någon skillnad mellan den del af kronans fordran, som hänför sig till tiden före Olof Törnqvists död, och den del, som uppkommit under tid, då hans stärbhusdelägare inträdt i hans rätt till fiskelägenheten, helst de ännu lefvande stärbhusdelägarna, äfven om de under sistberörda tid njutit någon förmån af lägenheten, i allt fall icke ensamma torde hafva kommit i åtnjutande af den afkastning, lägenheten under samma tid möjligen kan hafva lämnat.

Vid nu nämnda förhållanden och på de skäl, statskontoret i öfrigt i ämnet anfört, synes mig i den af kronofogden Westman i hans besvärsskrift alternativt föreslagna ordning åtgärder böra vidtagas för afskrifning af kronans förevarande fordran.»

I anslutning till hvad sålunda anförts, hemställde departementschefen, dels att Kungl. Maj:t icke måtte finna skäl att i anledning af besvären göra ändring i kammarrättens utslag, dels ock att förevarande proposition, måtte till Riksdagen aflåtas.

Af utredningen i ärendet finner utskottet det framgå, att kronans ifrågavarande fordran med allra största sannolikhet aldrig kommer att ens delvis gäldas; och då vid sådant förhållande fordringen endast kommer att onödigtvis tynga kronoräkenskaperna, anser utskottet sig böra hemställa,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 19 mars 1909.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.